

Η Παιδιατρική ειδικότητα τον 19ο αιώνα και οι κυριότεροι αντιπρόσωποί της

Μαρία Μάνδουλα - Κουσουνή
Παιδιάτρος, Ιστορικός
Κέρκυρα

Η παιδιατρική είναι η ειδικότητα με αντικείμενο την πρόληψη, τη διάγνωση και τη θεραπεία των νόσων του παιδικού πληθυσμού.

Η ιστορική προσέγγιση του παιδιού ήταν περιορισμένη, αφού το παιδί δεν παρουσιάζονταν σαν ξεχωριστή οντότητα από τους ενήλικες. Κάποιες πληροφορίες γι' αυτό αντλούμε από ημερολόγια, γράμματα, πίνακες ζωγραφικής ή αργότερα κάποιες νομοθετικές ρυθμίσεις για τις υποχρεώσεις της κοινωνίας προς αυτό.

Η ιδέα της παιδικής ηλικίας είναι εφεύρεση ευρωπαϊκή και μάλιστα του 16ου αιώνα. Πριν το τέλος του Μεσαίωνα δεν υπήρχε αντίληψη για παιδική ηλικία. Οι περισσότερες γλώσσες δεν είχαν λέξεις να εκφράσουν την έννοια του παιδιού. ⁽¹⁾Μέχρι τις αρχές του 19ου αιώνα το παιδί θεωρούνταν σαν ενήλικας σε μικρογραφία, τόσο σε βιολογικό, όσο και σε ψυχολογικό επίπεδο και στόχος κάθε παιδαγωγικής παρέμβασης ήταν η ταχεία ωρίμανσή του.

Σύμφωνα με τον γνωστό κοινωνικό επιστήμονα Αριέ στη Μεσαιωνική κοινωνία και μέχρι τον 17ο αιώνα η "παιδική ηλικία" απουσιάζει. Το παιδί θεωρούνταν πιστό αντίγραφο της μητέρας ή του πατέρα του, ανάλογα με το φύλο του. Εντάσσονταν δε στην ευρύτερη κοινωνία των ενηλίκων, όταν ήταν ανεξάρτητο πια από τις φροντίδες της μητέρας του ή της τροφού του, χωρίς η ηλικία του ν' αποτελεί ανασταλτικό παράγοντα. Ακόμη και στο Μεσαίωνα το παιδί απεικονίζονταν σαν ενήλικας σε σμίκρυνση. Κατά τον 19ο αιώνα θα αποκτήσει προοδευτικά ένα πιο παιδικό χαρακτήρα.⁽⁶⁾

Από τον 17ο αιώνα αλλάζουν οι αντιλήψεις για την παιδική ηλικία. Σε μία πρώτη θεώρηση το παιδί γίνεται αντικείμενο τρυφερότητας από τους γονείς. Βασικά αυτό αφορά, σύμφωνα με τον Αριέ, τα πολύ μικρά παιδιά, σε αντίθεση με τις αυστηρές μεθόδους πειθαρχίας και τη διάσταση που παρατηρείται ανάμεσα στο θεσμό των γονέων με τα παιδιά τους.

Σε μία δεύτερη θεώρηση παιδαγωγοί του αιώνα δίνουν ιδιαίτερη βαρύτητα στην ηθική υπόσταση των παιδιών. Σημαντικό ρόλο εδώ παίζει ο Λωκ με τη θεωρία του ότι το παιδί έρχεται στον κόσμο άγραφο βιβλίο και ότι ο άνθρωπος γεννιέται με ικανότητες, που του επιτρέπουν να πραγματοποιήσει τα πάντα, αλλά μόνο μέσω της εξάσκησης και της συνήθειας. Έτσι οι γονείς θεωρούνται υπεύθυνοι για την εξέλιξη του παιδιού και η ανατροφή του και η προστασία του γίνεται εθνική προτεραιότητα.

Ο 18ος αιώνας καταλαμβάνει μία ιδιαίτερη θέ-

ση στην ιστορική εξέλιξη της ιατρικής σκέψης.⁽²⁾ Κοινωνικές διεργασίες και μεταβολές, άμεσα συνυφασμένες τον αιώνα αυτό με τη βιομηχανική επανάσταση, συνετέλεσαν στη θεσμική διαφοροποίηση της παιδικής ηλικίας από άλλες ηλικιακές και κοινωνικές κατηγορίες και τη συγκρότησή της σε ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα. Αν θεωρήσουμε τον 18ο αιώνα σταθμό για την παιδική ηλικία, τότε η προσωπικότητα και το έργο του Ρουσσώ χρειάζεται να μνημονευθεί. Με τον Αιμίλιο για πρώτη φορά προβάλλονται θέσεις, που προσεγγίζουν την παιδική ηλικία υπό νέα εντελώς οπτική γωνία. Για πρώτη φορά η αξία του παιδιού δεν είναι συνάρτηση του μελλοντικού του ρόλου ως ενήλικας, αλλά ότι σ' αυτό το στάδιο το άτομο βρίσκεται πολύ κοντά στη φυσική ζωή (state of nature).

Η ιατρική του 18ου αιώνα, αν και κυριαρχείται έντονα ακόμη από τον υπερφυσικό μυστικισμό, αρχίζει ν' αποκτά γιατρούς με επιστημονικές γνώσεις, μεγάλη οργάνωση και έρευνα στα πανεπιστήμια και διαχωρισμό σε διάφορους κλάδους. Στην κλινική ιατρική ο "κοινός διδάσκαλος ολόκληρου της Ευρώπης", όπως τον αποκαλεί ο Χάλφερ, είναι ο Γερμανός Χέρμαν Μπερχάαβ.

Ο 18ος αιώνας θεωρείται περίοδος προπαρασκευής για τη γένεση της παιδιατρικής ειδικότητας, που αποδείχτηκε σαν ένας από τους κύριους παράγοντες για την επέκταση της διάρκειας της ζωής του ανθρώπου.

Η συστηματική παρατήρηση της ζωής του παιδιού, η βαθύτερη γνώση για τη θρέψη του βρέφους και τη διαίτά του, που είχαν τονιστεί από την εποχή του Σωρανού, η πρόοδος της πειραματικής ιατρικής, οι θρίαμβοι της μικροβιολογίας, η γνώση της φυσιολογίας της θρέψης, των βιταμινών, των ενδοκρινών αδένων, τα αίτια των παιδικών νοσημάτων, συνετέλεσαν στη δημιουργία επιστημονικής βάσης και οδήγησαν στη συστηματική μελέτη της παιδιατρικής παθολογίας, με αποτέλεσμα την τεράστια ελάττωση της παιδικής νοσηρότητας και θνησιμότητας. Αμέσως μετά την Αναγέννηση, η μελέτη των παιδικών νοσημάτων, που είχε ήδη ξεκινήσει από την εποχή του Ιπποκράτη, γινόταν εντατικότερη. Πολλά από τα ιατρικά βιβλία, που εκδόθηκαν τότε, είχαν σα θέματα της μαιευτικής και την παιδιατρική και παρέμειναν σε χρήση για περισσότερο από ένα αιώνα.

Η ιατρική στις αρχές του 19ου αιώνα έχει τα χαρακτηριστικά, που αναπτύχθηκαν μετά την επιρροή των ισχυρών πνευματικών, πολιτικών και κοινωνικών ρευμάτων της εποχής, επακόλουθο της ελευθερίας του λόγου και της σκέψης, που συνόδευαν τη Γαλλική Επανάσταση. Η κλινική ιατρική με το χωρισμό της από τις μεταφυσικές αντιλήψεις και το δογματισμό εισήλθε σε μία περίοδο ερευνητικής προόδου με το θρίαμβο των φυσικών επιστημών και δημιούργησε νέες γνώσεις όσον αφορά την κατανόηση της φύσης της νό-

σου.⁽¹⁶⁾

Ο 19ος αιώνας γνώρισε τη γέννηση και την ανάπτυξη της εξειδίκευσης. Η μεγάλη αύξηση της επιστημονικής γνώσης είχε σαν αποτέλεσμα να περιοριστεί η ιατρική πρακτική σε ασθένειες ορισμένων οργάνων και ομάδων οργάνων. Τα νέα εργαλεία που άρχισαν να χρησιμοποιούνται και απαιτούσαν ειδική εκπαίδευση, διαμόρφωσαν περαιτέρω τις ειδικότητες. Η Βιέννη, το Παρίσι και αργότερα το Βερολίνο έπαιξαν σημαντικό ρόλο στην ιστορία των ειδικοτήτων. Αλλά και η ανάπτυξη των μεγάλων πόλεων και ο πολιτισμός των αστικών κέντρων βοήθησαν στην ανάπτυξη της εξειδίκευσης με το να παρέχουν αρκετούς ασθενείς. Η παιδιατρική αποσχίστηκε σε ιδιαίτερο κλάδο και εισέρχεται σε νέο στάδιο προόδου.⁽¹⁶⁾

Αργά και σταθερά η παιδιατρική απέκτησε τη θέση της στην πανεπιστημιακή διδασκαλία. Παράλληλα η ανάπτυξη της δημόσιας υγείας και της κοινωνικής ιατρικής, συνετέλεσε στη θέσπιση ειδικών νομοθετικών μέτρων για την προστασία της βρεφικής ηλικίας. Ένας από τους σημαντικότερους υγειονομικούς κανονισμούς για την προστασία της υγείας του παιδιού είναι η προφυλακτική θεραπεία από τον Κρεντέ της οφθαλμίας των νεογνών με νιτρικό άργυρο.⁽²⁾ Η εφαρμογή της ασηψίας στον τοκετό είχε σαν αποτέλεσμα τη μείωση της μητρικής και βρεφικής θνησιμότητας. Η διασωλήνωση των βρεφών από τον Ο' Ντουάυερ το 1885 έσωσαν χιλιάδες παιδιά από τη μεμβρανώδη διφθεριτική λαρυγγίτιδα. Γενικά την εποχή αυτή οι εφαρμογές των πορισμάτων της υγιεινής και της μικροβιολογίας, ο κανονισμός της διατροφής των βρεφών (Χώυμπνερ), η εισαγωγή του αντιδιφθεριτικού ορού, η ανακάλυψη διαφόρων μεθόδων διαγνωστικής, όπως η αντίδραση Wasserman, η ανίχνευση της φυματίωσης με τη μέθοδο Pirquet, η μέθοδος Shick για την προφύλαξη από τη διφθερίτιδα, η ανακάλυψη του στηθοσκοπίου από τον Laennec, επέφεραν σημαντική ελάττωση της θνητότητας των βρεφών και των παιδιών.⁽¹⁶⁾

Η γνώση ότι ο καθαρός θαλασσινός αέρας και το ηλικιακό φως συντελούν θετικά στη θεραπεία των παιδικών νοσημάτων και ειδικά στην προφύλαξη από φυματίωση, οδήγησε στην ίδρυση για πρώτη φορά παραθαλάσσιου νοσοκομείου για το σκοπό αυτό στην Αγγλία τον 18ο αιώνα με 16 κρεβάτια, ενώ ο Μπαρελλαί τον 19ο αιώνα ίδρυσε το πρώτο νοσοκομείο του είδους αυτού στο Βιαρέτζιο της Ιταλίας.⁽²⁾ Στην Ιταλία την ίδια εποχή ιδρύθηκαν περισσότερα από 40 τέτοια νοσοκομεία με 7000 κρεβάτια, που περιέθαλπαν αποκλειστικά παιδιά και θεωρούνταν απαραίτητα για την εκπαίδευση στις ιατρικές σχολές.

Στη Γαλλία τα πρώτα χρόνια του 19ου αιώνα ο Ναπολέων άσκησε πραγματικά σημαντική και μόνη επίδραση στην ιατρική εξειδίκευση. Ενθάρρυνε το έργο αρκετών μεγάλων κλινικών και ε-

ρευνητών και μ' αυτό τον τρόπο έθεσε τα θεμέλια της μεγάλης γαλλικής σχολής.⁽⁹⁾ Μία από τις πιο γνωστές μορφές της γαλλικής ιατρικής της περιόδου αυτής ήταν ένας επαρχιώτης από την Τουρ, ο Πιέρ Μπρετονώ, ο οποίος ασχολήθηκε ιδιαίτερα με την ειδικότητα των νοσημάτων. Καθιέρωσε τη σύγχρονη έννοια της διφθερίτιδας, που ήταν τότε πολύ διαδεδομένη και μάλιστα των παιδιών, της έδωσε τη σύγχρονη ονομασία και υπήρξε ο πρώτος που την αντιμετώπισε με τραχειοτομία. Σε αντίθεση με τους περισσότερους συναδέλφους του ο Μπρετονώ θεωρούσε τη διφθερίτιδα και τον τυφοειδή πυρετό ασθένειες μεταδοτικές και αγωνίστηκε να λύσει το ανοσολογικό πρόβλημα.

Ο Τρουσώ, λαμπρός μαθητής του, έκανε γνωστά τα συμπεράσματά της δουλειάς του Μπρετονώ στους ιατρικούς κύκλους του Παρισιού. Από την εποχή του θανάτου του Τρουσώ η παγκόσμια ηγεσία στην ιατρική περνούσε από τα γαλλικά στα γερμανικά χέρια.⁽¹⁰⁾

Όμως η παιδιατρική οφείλει πολλά σε δύο πρωτοπόρους Γάλλους παιδίατρος, τον Μπαρτέζ και τον Ριλλιέ, των οποίων η πραγματεία για τα παιδιατρικά νοσήματα αποτελεί σημαντικό σταθμό. Ανάμεσα στους Γάλλους πρωτοπόρους είναι και ο Μπουσέ, ο οποίος έγραψε αξιόλογο βιβλίο για την παιδική υγιεινή και ο Παρρό, που ασχολήθηκε με την αθρεψία και τη συφιλιδική ψευδοπαράλυση των νεογέννητων. Ο Σάρλ Μπιλάρ αντιπροσωπεύει την νοσοκομειακή ιατρική. Το 1828 δημοσίευσε τη θεμελιώδους σημασίας πραγματεία του που τον κατέστησε ένα είδος Λενέκ της παιδιατρικής.⁽¹¹⁾ Τα πρώτα παιδιατρικά νοσοκομεία άνοιξαν στο Παρίσι το 1802, έτος που θεωρείται σταθμός για την πρακτική παιδιατρική, (18) ενώ στο Λονδίνο το 1852.

Το 2ο ήμισυ του 19ου αιώνα ο Καντέ ντε Καντικούρ γράφει το "κλινικό εγχειρίδιο των νόσων της παιδικής ηλικίας"⁽¹²⁾ σε συνεργασία με άλλους σημαντικούς παιδίατρος της εποχής, ενώ ο πρώτος που δίδαξε συστηματικά την κλινική παιδιατρική στη Γαλλία από τη θέση του υπηγητή ήταν ο Ανρύ Ροζέ. Η παθογένεια και η θεραπεία των διαταραχών της βακτηριακής χλωρίδας του βρέφους μελετήθηκαν από το Μάρφαν, αρχηγό της γαλλικής σχολής. Οι επιπτώσεις που προκαλούν οι ελλείψεις των βιταμινών και η διαταραχή της ισορροπίας των ενδοκρινών αδένων γίνονται τώρα αντιληπτές και ερμηνεύονται πολλά ιδιοσυστασιακά νοσήματα της παιδικής ηλικίας. Οι Γκερέν, (1839) Τρουσώ (1849) και Μπεϋλάρ (1852), ασχολούνται με τη θεραπεία της ραχίτιδας πειραματικά και κλινικά χορηγώντας μουρουνέλαιο, ενώ ο Μάκ Κόλλαμ κ.ά. την προκαλούν πειραματικά σε ζώα μετά από μη επαρκή διατροφή. Την ίδια εποχή ο Παστέρ συνδέει το όνομά του με τη μικροβιακή θεωρία των νόσων και την ανάπτυξη των προφυλακτικών εμβολιασμών κατά της λύσ-

σας, ενώ οι Ρού και Φάμπερ αποδεικνύουν ότι στη διφθερίτιδα και τον τέτανο τη βασική βλάβη την προκαλούν οι τοξίνες του μικροβίου.⁽¹⁷⁾

Μετά τη Γαλλική σχολή, η Γερμανική, η Αγγλική και η Αμερικανική πρωτοστατούν. Στο 2ο ήμισυ του 19ου αιώνα τα πολιτικά και κοινωνικά γεγονότα της περιόδου ασκούν σημαντική επιρροή στην πρόοδο της ιατρικής. Κατά την εποχή αυτή η Γερμανία κυριαρχεί στην ευρωπαϊκή βιομηχανία, το εμπόριο και τις επιστήμες. Είναι η ηρωική εποχή της γερμανικής ιατρικής και οι γερμανικές σχολές γίνονται παγκόσμια κέντρα ιατρικής εκπαίδευσης. Η θεαματική πρόοδος της ιστολογίας, της φυσιολογίας, της φαρμακολογίας, της παθολογίας, οδήγησε το 2ο ήμισυ του 19ου αιώνα στην ανάπτυξη ενός νέου τύπου κλινικής ιατρικής, η οποία είναι η πρόδρομος της σύγχρονης ιατρικής. Η Γερμανία υπήρξε καθοδηγητής στη νέα αυτή εξέλιξη.⁽¹⁴⁾ Αρκετές ομάδες νεαρών Γερμανών γιατρών εκδίδουν νέα ιατρικά έντυπα, που δημοσιεύουν μία νέα κλινική ιατρική. Οι νοσολογικές οντότητες του Μπρετονώ είχαν πλήρως επιβεβαιωθεί από τις ανακαλύψεις της βακτηριολογίας.⁽¹⁵⁾ Η χρήση των εργαστηριακών μελετών βοήθησε σημαντικά στην αύξηση της κλινικής γνώσης και ιδιαίτερα της διαγνωστικής. Η ανακάλυψη ότι τα μεταδοτικά νοσήματα προκαλούνται από μικροοργανισμούς απετέλεσε σταθμό και στο τέλος του 19ου αιώνα ο εμβολιασμός, η οροθεραπεία και η προληπτική ιατρική αναπτύσσεται ταχύτατα.⁽¹⁶⁾

Ο Γερμανός μικροβιολόγος Μπέριγκ συνέδεσε το όνομά του με τον αντιδιφθεριτικό και τον αντιτετανικό εμβολιασμό.

Η διατροφή του βρέφους ήταν ένα σοβαρό πρόβλημα της παιδιατρικής, που αντιμετωπίστηκε για πρώτη φορά τον 19ο αιώνα και κυρίως από τη Γερμανική σχολή. Η πρόοδος της χημείας την εποχή αυτή βοήθησε ώστε να μελετηθεί η χημική σύνθεση του μητρικού γάλακτος από τον Μπήντεντ, ο οποίος περιέγραψε με λεπτομέρεια τα νοσήματα του γαστρεντερικού συστήματος, που ταλαιπωρούσαν τα βρέφη. Ο Ρούμπνερ εξειδικευμένος στη φυσιολογική χημεία καθόρισε τη σύνθεση και την ποσότητα τροφής για το κανονικό και το καχεκτικό βρέφος. Για πρώτη φορά υπολογίζονται οι θερμίδες των διαφόρων τροφών και βάσει αυτών το διαιτολόγιο των βρεφών από το Γερμανό παιδίατρο Όττο Χόμπνερ.

Γενικά η παιδιατρική γερμανική σχολή πρωτοστάτησε και κατέλαβε ηγετική θέση στο θέμα της διατροφής και των διαταραχών της θρέψης, με πρωτεργάτες τον Χένοχ και τον Κάρλ Γκέρχαρντ, οι οποίοι ασχολήθηκαν στη διδασκαλία τους με το θέμα αυτό και έγραψαν πολλές και σημαντικές πραγματείες.⁽²⁾

Ο Χένοχ Εδουάρδος -Φρειδερίκος γεννήθηκε το 1820. Με τις εργασίες του προήγαγε σημαντικά την παιδιατρική. Έγραψε για τα "νοσήματα

του ήπατος", (1846) την "κλινική εξέταση", (1854-1856) την "παθολογία και τη θεραπευτική των παιδικών νοσημάτων" (1865), "την κλινική των κοιλιακών νόσων" (1852-1863) κ.ά.⁽¹⁴⁾

Ο φον Πφάλυντλερ έγραψε μαζί με τον Σλότμαν ένα τεράστιο εγχειρίδιο παιδιατρικής και εξέτασε την κινητικότητα του στομάχου στα βρέφη, ενώ ο Έσεριχ, που ανακάλυψε το κολοβακτηρίδιο, διερεύνησε τη βακτηριακή χλωρίδα του βρέφους και τις μεταβολές της κατά τη διάρκεια της νόσησης.⁽²⁾ Από τους Αυστριακούς παιδίατρους ο Βίντερχοφερ⁽¹⁵⁾ γεννήθηκε το 1832 και διορίστηκε τακτικός καθηγητής της παιδιατρικής στο Πανεπιστήμιο της Βιέννης το 1885. Οι επιστημονικές του εργασίες βρίσκονται σε αρχαιότερα λεξικά. Στη σχολή της Βιέννης ανήκει και ο παιδίατρος Μόντι, ιταλικής καταγωγής, ο οποίος το 1887 έγινε έκτακτος καθηγητής της παιδιατρικής και δημοσίευσε σειρά επιστημονικών εργασιών του κλάδου του, όπως και μονογραφίες, περί διφθερίτιδος και διφθερτικού ορού, περί χρονίας αναμίας των παιδών. Από το 1897 εξέδιδε και τα πρακτικά της θεραπευτικής παιδών της πολυκλινικής Βιέννης.⁽¹³⁾

Στην Αγγλία η ανάπτυξη της παιδιατρικής σε ιδιαίτερο κλάδο έγινε με βραδύτερους ρυθμούς σε σύγκριση με τη Γερμανία. Εδώ η ιατρική εκπαίδευση υστερούσε, όσον αφορά τις εφαρμογές της έρευνας, στην κατανόηση της πορείας της νόσου, ενώ στη Γερμανία ο καθηγητής δεν ήταν απλά ένας διδάσκαλος μελλοντικών επίδοξων ιατρών, αλλά ένας ακούραστος ερευνητής του θέματος του, που ανέβαινε στην ακαδημαϊκή ιεραρχία σταδιακά και αποκτούσε φήμη κυρίως από την επιτυχία των ερευνών του.

Η παιδιατρική καταλαμβάνει ένα μικρό μέρος στην Αγγλική ιατρική εκπαίδευση, σύμφωνα με την περιγραφή του Τζ. Στιούαρτ για την ιατρική εκπαίδευση, λίγο μετά το 1880 στο Πανεπιστήμιο του Εδιμβούργου, ένα από τα καλύτερα στη διδασκαλία: "Η μακροσκοπική ανατομία, η οποία μαζί με τη βοτανική, τη ζωολογία και τη χημεία εκάλυπτε το πρώτο έτος, διδασκετο καλά, σύμφωνα με το παλαιό συλ. Εδιδάσκετο επίσης και λίγη ιστολογία και φυσιολογία. Η τελευταία αυτή συνίστατο σχεδόν αποκλειστικά σε μαθήματα προς 400 περίπου φοιτητές με σπάνιες επιδείξεις από μακριά μιας αντιδράσεως βατράχου. Η μόνη αναφερόμενη εργαστηριακή εργασία ήταν η εξέταση των ούρων για σάκχαρο και μισής ώρας άσκηση για τον κάθε φοιτητή στη λαρυγγοσκόπηση και οφθαλμοσκόπηση. Ύστερα από την προπαρασκευή αυτή οι φοιτητές άρχιζαν το δεύτερο έτος των σπουδών τους με χειρουργικά και νοσοκομειακά μαθήματα. Η παθολογία εδιδάσκετο στο τρίτο έτος με την παρακολούθηση αυτοψιών και με συστηματικά μαθήματα παθολογικής ιστολογίας όχι βακτηριολογίας. Το τέταρτο έτος εκτός από λίγα μαθήματα περί δερματικών νόσων και πε-

ρισσότερα περί ιατροδικαστικής, εκάλυπτετο από 100 μαθήματα περί μαιευτικής, που περιελάμβαναν και γυναικολογία. Μαθήματα σχετικά με τις παθήσεις των οφθαλμών, των ώτων, της ρινός και του λάρυγγος δεν εγένοντο. Από την εποχή εκείνη εκτός από το πέμπτο έτος, που προσετέθη για την κλινική διδασκαλία και που περιελάμβανε θέματα, όπως η φυματίωση και οι παιδικές και αφροδίσειο νόσοι, οι μεταβολές αφορούσαν περισσότερο τον τρόπο διδασκαλίας των θεμάτων παρά το πρόγραμμα."

Παρ' όλα αυτά σημαντικοί παιδίατροι Άγγλοι αναφέρονται την εποχή αυτή. Ο Τσάρλς Ουέστ ήταν ο σημαντικότερος εκπρόσωπός τους. Παρόλο που ήταν κυρίως γυναικολόγος και μαιευτήρας έγραψε τα μαθήματα "περί νοσημάτων των παιδών", έργο κλασικό, που μεταφράστηκε σε πολλές γλώσσες. Ήταν ένας από τους σημαντικούς ιδρυτές του νοσοκομείου της Γκρέητ Όρμοντ Στρήητ του Λονδίνου για τα άρρωστα παιδιά το 1852.

Ο σερ Τόμας Μπάρλου, γιατρός επίσης του νοσοκομείου Παιδών, περιέγραψε για πρώτη φορά τη βρεφική μορφή του σκορβούτου από έλλειψη της βιταμίνης C, που ονομάζεται και νόσος του Μπάρλου.⁽²¹⁾ Ήταν γιατρός του νοσοκομείου Παιδών στο Λονδίνο και δημοσίευσε ανάμεσα στα άλλα για τις ρευματοειδείς παθήσεις στα παιδιά, τη θανατηφόρο μυελίτιδα στο εξανθηματικό στάδιο της ιλαράς, τη νόσο του Ρευνώ, τη φυματιώδη και την απλή μηνιγγίτιδα.⁽¹²⁾

Ο Στιλ ήταν αυτός που περιέγραψε τη μορφή της χρονίας αρθρίτιδας στα παιδιά, που φέρει και το όνομά του.

Ο Λήτλ,⁽¹⁰⁾ ορθοπεδικός, νευρολόγος και παιδίατρος, περιέγραψε την ομώνυμη νόσο και ίδρυσε το Βασιλικό Ορθοπεδικό Νοσοκομείο. Η βρεφική παράλυση του Λήτλ περιγράφεται στο έργο του "επίδρασις του ανωμάλου τοκετού εν σχέσει ειδικώς προς τας παραμορφώσεις".

Στο νοσοκομείο της Γκρέητ Όρμοντ Στρήητ και του Αγ. Βαρθολομαίου, ο Γκη περιγράφει την κοιλιοκάκη και ο Κλέμεντ Ντιούκς για πρώτη φορά "την τέταρτη νόσο", δηλαδή ένα τέταρτο οξύ εξάνθημα, διαφορετικό από την ιλαρά, την ερυθρά και την οστρακιά.

Ο Τζών Τόμσον από το Εδιμβούργο απέκτησε διεθνή φήμη κυρίως με το παιδιατρικό σύγγραμμά του.

Στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής η δημοσία ιατρική εκπαίδευση, που είχε αρχίσει κάτω από ευνοϊκές συνθήκες πάντα σε πανεπιστημιακή βάση κατά τον 18ο αιώνα, για ένα περίπου αιώνα επιβραδύνεται λόγω της εμφάνισης διαφόρων ιδιωτικών σχολών. Η νοσοκομειακή διδασκαλία έλαβε νέα ώθηση με την ίδρυση νοσοκομείων προς χάρη των ιατρικών σχολών. Αυτά τα νοσοκομεία ήταν ιδιοκτησία του κράτους και διατελούσαν υπό τον έλεγχό του. Σ' αυτά δίδαξαν και οι

¹ Τα συμπτώματα του σκορβούτου των μικρών παιδιών από έλλειψη της βιταμίνης C είναι οίδημα των κάτω άκρων, πόνοι στις αρθρώσεις και αλλοιώσεις στα αυξανόμενα οστά. (8)

πρώτοι θεμελιωτές της παιδιατρικής ειδικότητας στις Ηνωμένες Πολιτείες. Κύριος εκπρόσωπος τους ήταν ο Αβραάμ Τζάκομπι ⁽⁷⁾ Γερμανός στην καταγωγή, έφθασε στην Αμερική μετά την επανάσταση του 1848. Το 1857 άρχισε μαθήματα παιδιατρικής στο κολέγιο ιατρών και χειρουργών. Το 1860 ίδρυσε την πρώτη αμερικάνικη παιδιατρική κλινική. Άρχισε να εξασκεί το ιατρικό επάγγελμα το 1853 στη Νέα Υόρκη και το 1860 έγινε καθηγητής στην έδρα παιδικών νοσημάτων του ιατρικού κολεγίου Νέας Υόρκης. Ήταν η πρώτη έδρα αυτού του κλάδου που δημιουργήθηκε στις Ηνωμένες Πολιτείες. Αργότερα υπηρέτησε ως καθηγητής στο Πανεπιστήμιο της Νέας Υόρκης (1865-1870) και στο κολέγιο ιατρών παθολόγων και χειρουργών του Πανεπιστημίου της Κολούμπια (1870-1902). Το 1868 ίδρυσε και εξέδωσε την Αμερικάνικη εφημερίδα Μαιευτικής, έγραψε για τους διάφορους κλάδους της ειδικότητάς του και την ιστολογία της Αμερικάνικης παιδιατρικής. ⁽⁸⁾ Με την οξυδέρκεια και την παρατηρητικότητα του βοήθησε πολύ την παιδιατρική ειδικότητα.

Σύγχρονός του ήταν ο Σμιθ, ο οποίος έγινε γνωστός με την πραγματεία του "περί νόσων της βρεφικής και της παιδικής ηλικίας", η οποία κυκλοφόρησε σε 8 εκδόσεις.

Ο Γκέρχαρντ έγραψε για τη φυματιώδη μηνιγγίτιδα των παιδιών (1833-4) και είναι η πρώτη ακριβής μελέτη της νόσου. ⁽⁹⁾ Ο Γκέζελ Άρνολντ Λούσιους (1880-1961) ήταν ψυχολόγος και παιδίατρος. Υπήρξε ιδρυτής και διευθυντής της πανεπιστημιακής κλινικής για την ανάπτυξη του παιδιού του Πανεπιστημίου του Γέιλ. Οι εργασίες του έχουν σχέση με την νευρολογική και ψυχολογική ανάπτυξη του παιδιού και κυρίως του βρέφους. Στον ίδιο οφείλονται στις αρχές του 20ου αιώνα (1938) σημαντικές κλίμακες ανάπτυξης και πολλά σχετικά συγγράμματα. ⁽¹⁰⁾ Τέλος ο Χένρυ Κόπλικ περιέγραψε τις παθολογικές κηλίδες του προεξανθηματικού σταδίου της ιλαράς.

Στην Ελλάδα η παιδιατρική ειδικότητα θα κάνει την εμφάνισή της από τα μέσα του 19ου αιώνα. Αμέσως μετά την ανεξαρτησία του ελληνικού κράτους το 1832, "αι ιθύνουσαι τα της Ελλάδος αρχαί αμέσως ησθάνθησαν την ανάγκη ιδρύσεως προπαρασκευαστικού σχολείου, όπως διδαχθώσιν εν αυτώ οι πλέον έμπειροι των πρακτικών ιατρών τα στοιχεία της επιστήμης. Έτσι ο ελληνικός λαός άρχισε να απελευθερώνεται από τους διάφορους αγύρτες με την ίδρυση του Εθνικού Πανεπιστημίου στις 31 Δεκεμβρίου 1836, την έναρξη και τη λειτουργία σ' αυτό της ιατρικής σχολής (1837-1838) και την εκπαίδευση σ' αυτό ενός αριθμού επιστημόνων ιατρών". ⁽¹¹⁾

Θεμελιωτές της παιδιατρικής ειδικότητας στην Ελλάδα ήταν ο Βιτσάρης Αντώνιος και ο Ζίννης Αναστάσιος.

Ο Βιτσάρης ⁽¹²⁾ κατάγονταν από τα Ψαρρά. Αφού τελείωσε τις εγκύκλιες σπουδές του σπού-

δασε ιατρική και το 1855 έγινε υφηγητής των νόσων των παιδών, το δε 1862 έκτακτος καθηγητής στο Εθνικό Πανεπιστήμιο, όπου δίδαξε εκτός από νοσήματα των παιδών και ιστορία της ιατρικής και ψυχικά νοσήματα. Το 1864 έγινε τακτικός καθηγητής της παιδιατρικής. Έγραψε πραγματείες για παιδικά νοσήματα, οι οποίες δημοσιεύτηκαν κυρίως στο περιοδικό "Ασκληπιός". Επίσης έγραψε εγχειρίδιο ειδικής παθολογίας και θεραπείας των παιδών. Πέθανε στην Αθήνα το 1882.

Ο Ζίννης ⁽¹³⁾ κατάγονταν από τα Γιάννενα. Ασχολήθηκε με την παιδιατρική στο Παρίσι δίπλα στους Μπλανς και Γκιγιό και πήρε την ειδικότητα της παιδιατρικής. Το 1858 εγκαταστάθηκε στην Αθήνα και διηύθυνε το βρεφοκομείο. Το 1879 έγινε έκτακτος καθηγητής της παιδιατρικής και το 1881 τακτικός. Έγραψε για τη θνησιμότητα των βρεφών, για την προφύλαξη από τις μεταδοτικές νόσους και για τα κυριότερα θανατηφόρα αίτια παρά τοις παισί, δύο έργα που βραβεύτηκαν, για την οδοντοφυΐα, για τα νοσήματα των αναπνευστικών οργάνων των παιδών, κ.ά.

Συμπερασματικά η παιδική ηλικία είναι δημιουργήμα του 19ου αιώνα, που σύμφωνα με τον Ντε Μους, "η ιστορία της είναι ένας εφιάλτης από τον οποίο μόλις τώρα αρχίσαμε να ξυπνάμε".

Ο 17ος και ο 18ος αιώνας προετοίμασαν το έδαφος ώστε το παιδί ν' αποκτήσει τη δική του ξεχωριστή οντότητα. Παιδαγωγικές, κοινωνικές, ιατρικές παρεμβάσεις, συνετέλεσαν σ' αυτό. Αρωγός τους η τέχνη. Στον επιστημονικό τομέα πρωτοστατεί η Γαλλία, Γερμανία, Αγγλία και Αμερική. Οι θεμελιωτές της παιδιατρικής ειδικότητας, που καθιερώνεται πια από τον 19ο αιώνα, στηρίζονται στις μελέτες και τις παρατηρήσεις δύο ολόκληρων αιώνων. Στην Ελλάδα η παιδιατρική ειδικότητα θα διδαχθεί στο Εθνικό Πανεπιστήμιο λίγα χρόνια μετά την ίδρυσή του από τους Βιτσάρη και Ζίννη. Η σωματική, ψυχική και πνευματική υγεία του παιδιού και κατ' επέκταση ολόκληρη η ανθρωπότητα τους οφείλει πολλά.

Βιβλιογραφία

1. Ρίτσαρντ Φάρσον, "Για την απελευθέρωση των παιδιών", Αθήνα, 1980, σ.23.
2. Arturo Castiglioni, "Ιστορία της Ιατρικής", τόμ.Β, Αθήνα, 1961, σ.559, 706, 876-879.
3. Roberto Margotta, "Ιστορία της Ιατρικής", Μετάφραση Γ.Ν. Αντωνακόπουλος, Αθήνα, σ.138.
4. E.H.Ackerknecht, "Ιστορία της Ιατρικής", Αθήνα, 1998, σ.178, 179, 197-201, 227.
5. Εγκυκλοπαίδεια Πάπυρος, Λαρούς, Μπριτάνικα, "Το παιδί στην τέχνη", τόμ. 47, Αθήνα, 1997, σ. 343.
6. Εγκυκλοπαίδεια Πάπυρος, Λαρούς, Μπριτάνικα, "Γκέζελ Άρνολντ Λούσιους", τόμ. 17, Αθήνα, σ. 456.
7. Εγκυκλοπαίδεια Πάπυρος, Λαρούς, Μπριτάνικα, "Αβραάμ Τζακόμπι", τόμ.57, σ.154.
8. Εγκυκλοπαίδεια Πάπυρος, Λαρούς, Μπριτάνικα,

- "βιταμίνη C", τόμ.14, σ.386.
9. Αριστ.Π.Κούζης, "Πανεπιστήμιο Αθηνών" Μεγάλη ελληνική εγκυκλοπαίδεια Π.Δρανδάκη, έκδοσις δευτέρα, τόμ.1ος σ.512.
 10. Αριστ.Π.Κούζης, "Βιτσάρης Αντώνιος" Μεγάλη ελληνική εγκυκλοπαίδεια Π.Δρανδάκη, έκδοσις δευτέρα, τόμ.Ζ, σ.384.
 11. Ραλλίδης Οδυσσέας, "Ζίνης Αναστάσιος" Μεγάλη ελληνική εγκυκλοπαίδεια Π.Δρανδάκη, έκδοσις δευτέρα, τόμ.ΙΒ, σ.54.
 12. Ραλλίδης Οδυσσέας, "Μπάρλοου Θωμάς" Μεγάλη ελληνική εγκυκλοπαίδεια Π.Δρανδάκη, έκδοσις δευτέρα, τόμ.ΙΖ, σ.515.
 13. Ραλλίδης Οδυσσέας, "Μόντι" Μεγάλη ελληνική εγκυκλοπαίδεια Π. Δρανδάκη, έκδοσις δευτέρα, τόμ.ΙΖ, σ.368.
 14. Ραλλίδης Οδυσσέας, "Χένοχ Εδουάρδος Φρειδερίκος" Μεγάλη ελληνική εγκυκλοπαίδεια Π. Δρανδάκη, έκδοσις δευτέρα, τόμ.Κ.Δ. σ.568.
 15. Ραλλίδης Οδυσσέας, "Βίντερχόφερ", Μεγάλη ελληνική εγκυκλοπαίδεια Π.Δρανδάκη, έκδοσις δευτέρα, τόμ. Ζ., σ.320.
 16. Αριστείδης Π. Κούζης, "ιατρική ιστορία", Μεγάλη ελληνική εγκυκλοπαίδεια Π. Δρανδάκη, έκδοσις δευτέρα, τόμ. ΙΒ, σ.816.
 17. Σπύρος Μαρκέτος, "εικονογραφημένη ιστορία της Ιατρικής", Αθήνα, 1996, σ.289, 298-301.
 18. Πάνος Στ.Μανιάτης, "Ιστορία της Ιατρικής", από τους προϊστορικούς χρόνους έως σήμερα, Αθήνα, 2002, σ.385.